

Kačer, Tomáš

České shakespearovské scénografie na pouti po USA

Theatralia. 2018, vol. 21, iss. 1, pp. 232-234

ISSN 1803-845X (print); ISSN 2336-4548 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/137928>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

České shakespearovské scénografie na pouti po USA

Tomáš Kačer

Výstava Shakespeare in Prague: Imagining the Bard in the Heart of Europe. 10. července – 29. září 2017, University of the Incarnate Word, Fine Arts Department, San Antonio, Texas, USA.

[depeše]

V texaském San Antoniu od 10. července do 29. září 2017 byla v rámci pokračující připomínky 400. výročí úmrtí Williama Shakespeara přístupná výstava, jež zájemcům o dílo tohoto dramatika přiblížila tradici shakespearovských inscenací v českých zemích. Kurátor výstavy Joe Brandesky se v ní zaměřil především na dějiny české shakespearovské scénografie a vytvořil prostředí, které akcentuje rozdíly v tradici inscenování Shakespearova díla v anglicko-jazyčném a středoevropském prostředí.

Výstava shakespearovské scénografie na sanantonijské University of the Incarnate Word sestává především z kostýmů, kostýmních návrhů, fotografií a záznamů představení i několika modelových rekonstrukcí jevišť několika inscenací z doby mezi dvěma světovými válkami. Je výsledkem dlouhodobého výzkumu Joe Brandeskyho, profesora v oblasti dějin evropského divadla na Ohio State University, kde se nachází největší archiv české a slovenské shakespearovské scénografie (*Czech and Slovak Scenography for Shakespeare – CSSS*), a jeho spolupráce s odborníky v České republice. Hlavním účelem výstavy je představit americkému publiku dějiny českých inscenací Shakespearových her s důrazem na jejich specifický středoevropský umělecký a historický kontext.

O vysvětlení odlišností mezi českou (a československou) a britskou či ame-

rickou tradicí inscenování Shakespearových dramát se starají krátké popisky na stěnách a v komentářích k exponátům. Americký návštěvník se tak dozvídá obecné informace související s faktem, že čeští inscenátoři pracují s překlady, které jsou vždy již konkrétní interpretací upřednostňující některý z mnoha významů obsažených v Shakespearově originále. Anglické prostředí je naopak zvyklé pracovat s touto mnohovýznamovostí, takže jednotlivé provedení téže hry (případně scény, promluvy, či jediného slova) se mohou lišit, ale stále jde o tentýž text – práce s překladem v tomto nabízí větší tvůrčí svobodu. Zmíněna je běžná středoevropská praxe změny formulací pro potřeby inscenace, s čímž se americký divák či divadelník setkává výhradně v prostředí studentského či experimentálního (*concept-driven*) divadla. Dále se celý jeden panel zabývá rozdíly mezi režijním a autorským pojetím divadla, jenž je v shakespearovské inscenační tradici v anglofonním světě stále dominantní.

Největším objevem pro amerického návštěvníka výstavy je však zajisté zpráva o estetické jednotě inscenačního díla. V americkém prostředí panuje mnohem větší „dělba práce“ než v českém, pokud jde o autorství vizuální stránky představení. Výsledkem je, že vizuální složka představení často nekoresponduje s ostatním obrazovým materiálem spjatým s inscena-

cí – vyjma běžné praxe, kdy doprovodný vizuál představení sestává ze stylizovaných fotografií herců v kostýmech. Návštěvníci výstavy jsou nuceni přemýšlet o každé inscenaci jako o estetickém celku, kde vizuálně korespondují nejen scéna s kostýmy, ale také například tištěné programy či plakáty. Tato česká inscenační tradice, kdy estetika díla obrazově komunikuje s návštěvníky divadla i mimo jeviště a nezřídka zasahuje do veřejného prostoru, je americkými zájemci o středoevropskou shakespeareovskou inscenační tradici považována za obzvlášť výjimečnou a pozoruhodnou.

O dalších rolích inscenací Shakespeareových dramát v českém a československém prostředí je možné se dočíst v doprovodné brožuře k výstavě. V úvodu Brandesky poutavě vypráví o dějinách českých zemí s důrazem na jejich kulturní vývoj. Jádrem brožury jsou tři studie. První je text Pavla Drábka, profesora teatrologie na University of Hull ve Velké Británii, s titulem „Shakespeare v Čechách“. V něm Drábek ve zhuštěné podobě představuje svůj koncept dějin překladů a inscenací Shakespeareových her jako neurgického bodu, k němuž se vztahuje každá jednotlivá generace v dějinách kulturního vývoje Česka. Jeho přehled končí v 19. století a navazuje na něj analýza scénografií Františka Zelenky, Františka Tröster a Františka Muziky, tedy inscenací Shakespeara z první poloviny 20. století, z pera Vlasty Koubské z pražské DAMU. Právě její studie obsahuje emočně nejpůsobivější součást výstavy, kterými jsou návrhy na představení z doby nacistické okupace a také reprodukce Zelenkových črt z jeho terezínských inscenací. Vedle toho mezi americkými návštěvníky výstavy v texaském San Antoniu rezonovaly především české avantgardní inscenace, obzvlášť Trösterovy návrhy ovlivněné sur-

realismem, neboť zdejší archiv obsahuje sbírku E. G. Craiga. Výstava tak nabízí materiál ke komparaci, nakolik byla tvorba českých scénografů srovnatelná s díly předních světových inscenátorů téže doby. Například Trösterův návrh scény k *Hamletovi* z představení v Městském divadle na Královských Vinohradech z roku 1941 byl speciálně pro potřeby této výstavy vyhotoven studenty v Ohiu také jako 3-D model s pomocí moderních projekčních technik, které dokáží kombinovat fotografie či črty s reálnými rozměry jevištního prostoru daného divadla. Z modelu tak lze lépe odvodit prostorové vztahy a perspektivu finální scény.

Autorkou posledního odborného průvodního textu je Barbora Diego Rivera Příhodová z Villanovy University v Pensylvánii v USA. Zaměřila se na provokativní návrhy scén Jana Štěpánka. Odlišnost českého přemýšlení o Shakespeareovi a schopnosti nacházet aktuální významy na výstavě bohatě dokumentovaly materiály (črty, návrhy, fotografie a záznam) z představení *Krále Leary* z Národního divadla v Praze v roce 2011. Autorka ve svém textu také pro americké publikum jasně definuje pojetí scénografie jakožto nedílné tvůrčí složky představení, jež mu dodává nové významy, když hovoří o specifickém scénografickém čtení. Konkrétně Štěpánkovy realizace a fakt, že byly uváděny v „kamených“ divadlech, byly pro mnohé návštěvníky výstavy objevené, místy až šokující.

Do San Antonia se výstava přesunula z Columbusu v Ohiu, kde ve výstavních sálech Ohio State University byla k vidění od 16. února do 18. května 2017. Výstava zde měla velký úspěch, Joe Brandesky odhaduje, že ji vidělo přes deset tisíc návštěvníků. Do San Antonia se přestěhovala s mírnými změnami, neboť konzervační politika

v českém Národním muzeu neumožnila, aby všechny světlocitlivé materiály byly vystaveny na obou výstavách. Návštěvníci obou výstav tak měli možnost spatřit různé návrhy. Kurátor však dbal na to, aby v obou případech byl obsah výstavy dostatečně obsáhlý a přehledový.